Eduskunta Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta	Lausunto 17.2.2025	VN/13/2025	1/5

Asia: Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta - VNs 72024 vp

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto,
Päivi Kantanen, neuvotteleva virkamies

Selonteko sisältää kootusti hallitusohjelman kestävän kehityksen toimet valtioneuvosto-tasolla. Työ- ja elinkeinoministeriö keskittyy lausunnossaan kestävän kehityksen tavoitteeseen 8

Suomen tilanne yleisesti

Suomi on muiden pohjoismaiden rinnalla kansainvälisten kestävän kehityksen vertailujen kärjessä. Suomi on jo saavuttanut tai on saavuttamassa ne Agenda2030:n päätavoitteet, jotka liittyvät köyhyyden poistamiseen, terveyteen ja hyvinvointiin, laadukkaaseen koulutukseen, puhtaaseen veteen, energian saatavuuteen ja puhtauteen, säälliseen työhön ja talouskasvuun, teollisuuteen ja innovaatioihin, eriarvoisuuden vähentämiseen, kaupunkien ja paikallisyhteisöjen kestävyyteen, sekä instituutioiden ja oikeusjärjestelmän toimivuuteen.

Vaikka Suomi on tavoitteiden saavuttamisessa edistynyt hyvin, aiheuttaa Suomessa talouskasvun epävarmuus yleisesti haasteita kestävää kasvua tukeville toimille. Työmarkkinoiden haasteet liittyvät digitalisaatioon, maahanmuuttoon ja väestömuutoksista aiheutuviin rakenteellisiin muutoksiin. Työllisyysaste on kehittynyt Suomessa raportin mukaan myönteisesti ja keskeiset työntekijöiden oikeudet ovat kansainvälisesti vertaillen hyvin turvattuja. Suomessa haasteita pakkotyön osalta on katsottu olevan tuotantoketjuissa.

Suomen haasteena on työllisyyskehityksen turvaaminen, koulutuksen, työn ja harjoittelun ulkopuolella olevien nuorten määrän edelleen vähentäminen (NEET-nuoret) sekä ikääntyvien ja osatyökykyisten henkilöiden työllisyyden lisääminen. Talouskasvun kannalta suuria kysymyksiä ovat työllisyyskehityksen ohella myös muun muassa tuottavuuden haasteet sekä investoimisasteet ja pääomien hyödyntäminen. Suomi on jäljessä EU-maiden keskitasosta materiaalien kiertotalousasteessa ja kiertotalouden hyödyntämistä tulisi tehostaa.

Yleisesti kestävän kehityksen haasteista

Agenda 2023 tavoitteiden saavuttamisessa ollaan jäljessä globaalilla tasolla. Yhteiskuntien resilienssi on joutunut koetukselle useampien samanaikaisten kriisien ja haasteiden johdosta. Kehitys SDG-tavoitteiden saavuttamisessa on ollut hidasta ja epätasaista. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää politiikkakoherenssia ja kokonaisvaltaista lähestymistapaa kaikilla tasoilla. Haasteisiin vastaaminen edellyttää taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten näkökohtien huomioimista kaikissa toimissa, koska kestävän kehityksen eri tavoitteiden saavuttaminen ovat sidoksissa toisiinsa.

Työelämässä ja työmarkkinoilla on käynnissä digitalisaatiosta, maahanmuuton lisääntymisestä, väestömuutoksista ja ympäristöhaasteista johtuva suuri, globaali rakennemuutos, jonka yhteydessä työmarkkinoiden kannalta relevantin osaamisen ja työvoiman jatkuvan oppimisen merkitys korostuu. Lisäksi jo saavutettu edistys on koronapandemian vuoksi taantunut. Myös Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan luo uusia haasteita työmarkkinoille, kun tuotantoa joudutaan mm. Venäjä-pakotteiden vuoksi sopeuttamaan ja Ukrainan pakolaisten työllistymistä tukemaan, erityisesti Euroopassa.

Globaalilla tasolla on keskeistä edistää erityisesti naisten ja tyttöjen, nuorten ja haavoittuvien ryhmien mahdollisuuksia koulutukseen ja työhön sekä kehittää sosiaaliturvajärjestelmiä ja edistää epävirallisesta taloudesta viralliseen talouteen siirtymistä. Sosiaaliturvajärjestelmien kehittäminen edellyttää riittävää rahoituspohjaa. Ihmisarvoinen työ ja osallistavat työmarkkinat sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen yleinen saatavuus ja sosiaalinen suojelu ovat parhaita tapoja torjua köyhyyttä ja syrjintää.

Keskeisiä toimia

Edellä todettuihin haasteisiin vastataan useilla raportissa kuvatuilla toimilla. Julkisen talouden tasapainottaminen on keskeistä ja velkasuhteen kääntäminen laskuun pitkällä aikavälillä. Puhtaat teknologiat ovat kestävän kasvun edistämisessä tärkeitä toimia. Käynnissä oleva kiertotalousohjelma vastaa osaltaan resurssien tuottavuuden ja materiaalien kiertotalousasteen parantamiseen. Teknologiset ja sosiaaliset innovaatiot ovat tärkeitä kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa.

Työllisyyden edistäminen on olennaista kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa ja työvoiman ulkopuolelle olevien ja työttömien työllistäminen. Työvoimapalveluiden kehittäminen toteuttaa näitä tavoitteita. Myönteistä kehitystä on saavutettu työllisyysasteen nousun myötä, vaikka talouden epävarmuudet vaikuttavat edelleen. Lisäksi myönteistä kehitystä on saavutettu NEET-nuorten määrän vähentymisessä. Työelämän oikeuksien haasteisiin vastataan myös jatkamalla kansallisen Työn ja työhyvinvoinnin kehittämisohjelman (Työ2030)66 toteuttamista (SDG-alatavoite 8.8).

Suomi edistää kansallisesti ja kansainvälisillä foorumeilla hyvinvointitalousajattelua (Economy of Wellbeing). Hyvinvointitalous perustuu vakaaseen ja kestävään talouspolitiikkaan. Hyvinvointitalous on horisontaalinen toimintamalli, joka pohjautuu eri politiikkanalojen väliseen monialaiseen yhteistyöhön ja korostaa talous- ja hyvinvointipolitiikkojen toisiaan vahvistavaa luonnetta.

Työperäisen hyväksikäytön vastainen toimenpideohjelma hyväksyttiin työllisyyden ja yrittäjyyden ministerityöryhmässä helmikuussa 2024. Toimenpideohjelma oin poikkihallinnollinen ja sen useilla toimenpiteillä pyritään viranomaisyhteistyön tehostamiseen ja tiedonvaihdon parantamiseen. Harmaan talouden, talousrikollisuuden sekä hyväksikäytön vastaiseen työhön osallistuvien viranomaisten toimintaedellytykset turvaamiseen ja yhteistyön kehittämiseen. Hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamista ja ilmituloa sekä uusiutumisen ennaltaehkäisyä edistetään monilla keinoilla. Työperäisten oleskelulupien ennakko- ja jälkivalvontaan panostetaan, jotta epäkohtia muun muassa palkanmaksussa voidaan havaita yhä tehokkaammin. Toimenpideohjelman etenemistä seurataan säännöllisesti. Lainsäädännön ja viranomaisyhteistyön kehittäminen on keskeistä reilujen työmarkkinoiden edistämisessä ja väärinkäytöksiin puuttumisessa.

Yritysten vastuullinen liiketoiminta

Euroopan uniosissa on hyväksytty yritysvastuudirektiivi ja asetus, joka kieltää pakkotyöllä tuotettujen tuotteiden tuomisen EU:n alueelle. Sääntelyllä edistetään vastuullista liiketoimintaa.

Yritysvastuudirektiivi astui voimaan 25.7.2024. Tavoitteena on edistää yritysten kestävää ja vastuullista toimintaa. Uusilla säännöillä varmistetaan, että yritykset tunnistavat toimintansa haitalliset ihmisoikeus- ja ympäristövaikutukset ja puuttuvat niihin. Lisäksi tavoitteena on luoda Euroopan unionissa toimiville yrityksille tasapuoliset toimintaedellytykset. Jäsenmailla on kaksi vuotta aikaa saattaa direktiivin noudattamisen edellyttämät kansalliset säännökset voimaan. Direktiiviä aletaan soveltaa portaittain vuoden 2027 heinäkuusta alkaen. TEM on asettanut työryhmän arvioimaan yritysvastuudirektiivin edellyttämän kansallisen lainsäädännön tarvetta ja valmistelemaan kansallisesti tarvittavat säännökset. Työryhmä voi työssään myös ottaa tarkasteltavaksi EU:n pakkotyöasetuksen edellyttämät kansalliset sääntelytarpeet. Lisäksi TEM on asettanut seurantatyöryhmän, jonka tehtävänä on seurata ja tukea työryhmän työtä. Työryhmän ja seurantaryhmän toimikausi päättyy 30.9.2025.

Pakkotyöasetus tuli voimaan 13.12.2024 ja sen soveltaminen alkaa 14.12.2027. Uusi asetus edellyttää jäsenvaltioiden säätävän erikseen kansallisesta toimivaltaisesta viranomaisesta ja seuraamuksista. Tavoitteena on, ettei EU:n markkinoille päädy tuotteita, jotka on teetetty pakkotyöllä. Kielto koskee myös vientiä EU:n markkinoilta. Asetusta sovelletaan kaikkiin yrityksiin niiden oikeudellisesta muodosta ja toiminnan laajuudesta riippumatta sekä kaikkiin EU:ssa valmistettuihin tuotteisiin ja tuontituotteisiin (SDG 8.7).

Suomi on sitoutunut pakkotyön lopettamiseen vuoteen 2030 mennessä osana YK:n kestävän kehityksen tavoitteita, sekä lukuisten muiden kansainvälisten sopimusten sekä EU:n perusoikeuskirjan myötä. Pakkotyön kielto on osa ihmiskaupan torjumiseen liittyvää työtä, johon Suomi on myös sitoutunut.

Lisäksi OECD:n vastuullisen liiketoiminnan työryhmä työn puitteissa tehtiin vuonna 2024 vertaisarviointi Suomen vastuullisen liiketoiminnan kansallisesta yhteyselimestä. Yhteyselin ja siihen kuuluvan Yhteiskunta- ja yritysvastuun neuvottelukunta toimeenpanee OECD:n suosituksia ja raportoi edistymisestään OECD:n vastuullisen liiketoiminnan työryhmälle marraskuussa 2025 (SDG 8.12)

Kansainvälinen yhteistyö ja Agenda 2030 tavoittaminen

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) ihmisarvoisen työn agenda tukee Agenda 2030:n kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista erityisesti kestävän talouskasvun, tuottavan täystyöllisyyden sekä ihmisarvoisten työpaikkojen (SDG 8), eriarvoisuuden vähentämisen (SDG 10) ja köyhyyden poistamisen (SDG 1) osalta.

Siitä huolehtiminen, että kukaan ei syrjäydy työmarkkinoilta on yhä tärkeämpi kestävän kehityksen kannalta. ILO toimii työelämän perusoikeuksien puolestapuhujana, mikä on yhä tärkeämpää demokratiakehityksen ja oikeusperustaisen lähestymistavan taantuessa monissa valtioissa. Yhteiskunnallisen eriarvoistumisen torjunta, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen sekä sosiaaliturvan riittävyys ovat keskeisiä haasteita sekä tarvittavien toimien edistäminen kansallisella, alueellisella ja globaalilla tasolla. ILO:n rooli monenvälisessä järjestelmässä ja politiikan johdonmukaisuuden edistämisessä on tärkeä myös kestävän kehityksen kannalta.

Vuonna 2022 ILO:n työkonferenssissa tunnustettiin turvallinen ja terveellinen työympäristö viidenneksi työelämän perusperiaatteeksi ja -oikeudeksi yhdistymisvapauden, kollektiivisen neuvotteluoikeuden, pakkotyön, lapsityön ja työsyrjinnän torjunnan sekä saman palkan turvaaminen naisille ja miehille samanarvoisesta työstä rinnalle. Päätös vaikuttanee tulevien kauppasopimusten ja muiden yhteistyösopimusten sisältöön.

Edellä todettuihin haasteisiin pyritään vastaamaan muun muassa ILOn ohjelmalla ja budjetilla vuosille 2024–2025 ja tulevan ohjelman valmistelulla, kehitysyhteistyön hankkeilla sekä pääjohtajan Gilbert Houngbon aloitteella globaalista sosiaalisen oikeudenmukaisuuden koalitiosta. Koalitio pyrkii edistämään politiikkakoherenssia YK-järjestelmässä ja monenkeskisessä yhteistyössä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi.

Suomi on tukenut eri hankkeita rahoittamalla muun muassa Kauppa ja ihmisarvoinen työ -yhteishanketta ILO:n ja Euroopan komission kanssa. Tämä rahoitus kohdistuu viiteen Afrikan maahan. Suomi rahoittaa myös ILO:n globaalia sosiaalisten oikeuksien koalition työtä.

Lopuksi

Suomi korostaa EU:ssa, YK-järjestelmässä ja muussa monenkeskisessä yhteistyössä erityisesti eriarvoisuuden ja ihmisarvoisen työn ja työntekijöiden perustavaa laatua olevien oikeuksien sekä inklusiivisten työmarkkinoiden tärkeyttä, erityisesti työ-, kehitys- ja kauppapolitiikassa.

Jakelu	Eduskunta, työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TIEDOKSI	Ohjausyksikkö, TEM Kimmo Ruth, TEM

Jan Hjelt, TEM
Nico Steiner, TEM
Laura Pätsi, TEM